

ISSN 1318-1416

Izdajatelj in založnik: Zavod RS za šolstvo

Predstavniki: dr. Vinko Logaj

Uredniški odbor:

Gregor Antoličič, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, ZRC SAZU,

Bojana Aristovnik, Zgodovinski arhiv Celje,
Dragica Babič, Gimnazija in ekonomska srednja šola
Trbovlje,

Janja Bec, Osnovna šola Prule Ljubljana,

Mateja Drnovšek, Osnovna šola Polje Ljubljana,

Štefan Harkai ml., Osnovna šola Puconci,

Brigita Praznik Lokar, Osnovna šola Danile Kumar
Ljubljana,

Damjan Snoj, Osnovna šola Preserje,

dr. Mojca Šorn, Inštitut za novejšo zgodovino,

Srečko Zgaga, Gimnazija Poljane.

Odgovorna urednica: dr. Vilma Brodnik

Naslov uredništva: dr. Vilma Brodnik, Zavod RS za
šolstvo OE Ljubljana, Dunajska 104, 1000 Ljubljana,
tel.: 01/236 31 19, faks: 01/236 31 50, e-naslov:
vilma.brodnik@zrss.si

Urednica založbe: Simona Vozelj

Jezikovni pregled: Tine Logar

Prevod povzetkov v angleščino: Ensitra prevajanje,
Brigita Vogrinec s.p.

Oblikovanje: Studio Aleja d.o.o.

Računalniški prelom in tisk: Tisk Žnidarič d.o.o.

Naklada: 450 izvodov

Slika na naslovnici: Spomenik kmečkim uporom na
Ljubljanskem gradu, foto: dr. Vilma Brodnik.

Naročila: ZRSS – Založba, Nataša Bokan,
Poljanska c. 28, 1000 Ljubljana,
e-naslov: zalozba@zrss.si, faks: 01/300 51 99

Naročnina:

40,26 EUR – cena dveh dvojnih števil za šole in
ustanove

31,73 EUR – cena dveh dvojnih števil za posameznike

29,36 EUR – cena dveh dvojnih števil za dijake,
študente in upokojence

21,80 EUR – cena dvojne številke v prosti prodaji

48,31 EUR – cena dveh dvojnih števil za tujino

© Zavod RS za šolstvo, 2017

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo pod
zaporedno številko 578.

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja ni dovoljeno
nobena dela te revije na kakršenkoli način reproducirati, kopirati ali
kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske oblike
reprodukcije (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na
kakršenkoli pomnilniški medij).

REVIJI NA POT

V letu 2015 je pod okriljem Posavskega muzeja Brežice potekala vrsta dogodkov ob 500. obletnici prvega (vseslovenskega) kmečkega upora. Praznovanju obletnice smo se pridružili tudi s tematsko številko revije Zgodovina v šoli, v kateri objavljamo šest učnih gradiv z delovnimi listi za obravnavo kmečkega upora iz leta 1515 in drugih kmečkih uporov na Slovenskem.¹ Učna gradiva z delovnimi listi vključujejo bogat izbor zgodovinskih virov na temo kmečkih uporov ter predstavljajo zgodovinsko terensko delo s pestrimi in zanimivimi aktivnostmi za učence/dijake v osnovnih šolah in gimnazijah ter drugih srednjih šolah.

Kmetje so predstavljali najštevilčnejši sloj tridelne srednjeveške stanovske družbe, ki se je obdržala še dolgo v novi vek. Sicer precej razslojen in neenoten kmečki stan je bil močno odvisen od zemljiških gospodov in oblastnih elit. Spreminjajoči se družbeni, gospodarski in kulturno-duhovni procesi, vojaški spopadi (avstrijsko-beneška vojna 1508–1516) in turški vpadi ter naravne nesreče (potres leta 1511) so vplivali na večanje kmečkih bremen, omejevanje kmečke trgovine ter vključevanje kmetov vojsko in obrambo. Zato se je večalo kmečko nezadovoljstvo, ki je preraslo v kmečke upore. Na Slovenskem je v 15., 16. in 17. stoletju potekalo pet velikih kmečkih uporov, deset uporov srednjega obsega in okoli sto sedemdeset krajevnih kmečkih uporov. Največji kmečki upor je bil leta 1515, saj se je razprostiral prek vseh treh zgodovinskih (slovenskih) dežel, Kranjske Štajerske in Koroške. V zgodovinskih virih se zato omenja z izrazom »slovenski kmečki upor« (nem. Windischer Bauernbund). V času upora so zabeležili več napadov na gradove kot središča osovraženih zemljiških gospodov, vsesplošnih pustošenj ter spopadov med kmečko in fevdalno vojsko. Kmečka vojska je doživela uničujoč poraz v bitki pri Celju, s kmeti pa so oblasti kruto obračunale. Kljub zatrtju pa predstavlja kmečki upor iz leta 1515 enega od mejnikov v slovenski zgodovini, saj se ga ocenjuje kot enega od identitetnih sidrišč v procesu oblikovanja slovenstva, za njim pa so ostale tudi prve natisnjene slovenske besede (»Stara prauda« in »Leukhup, leukhup, leukhup, leukhup woga gmaina«) na letaku z nemško žolnirsko pesmijo (natisnjeno leta 1515 na Dunaju).² Izsledki novih raziskav zgodovinarjev o kmečkih uporih na Slovenskem so objavljeni v več publikacijah, zlasti pa bi izpostavili zbornika posvetov ob 300. obletnici tolminskega punta in 500. obletnici velikega (vseslovenskega) kmečkega upora.³ Prispevki v obeh zbornikih prinašajo tudi nove interpretacije oz. reinterpreteracije kmečkih uporov glede na nove raziskave in omogočajo posodobitev strokovnih priprav na pouk.

Drugi prispevki v reviji se nanašajo na obravnavo slovenske osamosvojitvene vojne s pomočjo časopisnih člankov in poučevanje o holokavstu z vključevanjem literarnih del z zgodovinskim ozadjem, pričevanj ter kulturno-zgodovinskih spomenikov.

Vabljeni k branju.

Dr. Vilma Brodnik, odgovorna urednica

¹ Velikemu tolminskemu puntu je bila namenjena Zgodovina v šoli, 22. letnik, 2013, št. 3-4.

² Povzeto iz programskih izhodišč simpozija ob petstoti obletnici 'slovenskega' kmečkega upora 1515, ki je potekal 9. in 10. 11. 2015 v Brežicah.

³ Pogledi na tolminski punt in čas ob prelomu stoletja (2013). Nova Gorica, Ljubljana: Zgodovinsko društvo za severno Primorsko in Zveza zgodovinskih društev Slovenije. Op. Zbornik simpozija ob petstoti obletnici 'vseslovenskega' kmečkega upora leta 1515 izide v letu 2016.